

Filio, et Spiritui sancto nunc, et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

Postmodum dicit : Honor hic omnibus sanctis, benedictus sit Deus qui illuminat in omne sæculum. Amen.

Tum diaconus ducit eos qui baptizandi sunt versus occidentem, et ingredi facit versus orientem; sacerdos autem eos suscepit et tergit, dicens :

EGO BAPTIZO TE, IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI PARACLETI. AMEN.

Hoc perfecto, dicit sequentem orationem; pro absolute seu immutatione aquæ in primam ejus naturam.

Domine, o Domine Pater bone, Deus noster omnipotens, qui creasti omnia ex eo quod non est, et ex nihilo sapientia tua quæ vera est, tu es qui congre-

A gasti aquas a primordio in unum cumulum, et defliviisti omnia ab origine mundi magnitudine virtutis tuæ, et intelligentia tua imperceptibili: tu es, Domine, qui fecisti hanc aquam in emundationem per gratiam Christi tui super eam, et fecisti eam his qui baptizati sunt famulis tuis in ablutionem regenerationis, innovationem a veteri errore, ut ab eo resipiscant, et illuminentur lumine tuo, rogamus te, et quæsumus o bone, et amator humani generis, ut immutes eam in primum ordinem et in primam naturam supra terram, nobis autem sit auxilium, et liberatio ut semper glorificemus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et tribuamus tibi honorem nunc, et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

B

MONUMENTA VARIA

QUÆ AD CELEBRATIONEM SACRAMENTORUM ET OFFICIA QUÆQUE ECCLESIASTICA PERTINENT.

(Apud Gerbert., *Monumenta veteris Liturgiæ Alemannicæ.*)

ORDO BAPTISMATIS

[Ex cod. theol. 685 bibl. Cæsar. Vindob. sæc. x.]

(1) *Primum vero ante januas ecclesiæ presbyter incipiat sacramentum baptismatis ita dicendo* : Abrenuntias Satane. ñ. Abrenuntio. Et omnibus operibus ejus. ñ. Abrenuntio. Et omnibus pompis ejus. ñ. Abrenuntio. *Deinde catechuminum tribus vicibus in faciem exsuffla et dic* : Recede, diabole, ab hac imagine Dei increpatus ab eo, et da locum Spiritui sancto. *Deinde crucem fac in fronte dicendo* : signum sanctæ crucis

(1) Nihil hic præmittitur de scrutiniis, aut stalis baptismi temporibus. Qain exordium statim aliud indicat. Scriptus est equidem hic codex antequam stala baptismi solemnis tempora paulatim a medio ci. ceter sæc. XII antiquarentur. Neque tamen hic ordo ejusmodi est, quales passim in antiquioribus, nostris etiam superiori volumine relatis sacramentariis referuntur *ad succurrendum*, urgente nimirum morbi mortisque articulo. *Fit hoc*, sunt S. Augustini verba in lib. De fide et oper. c. 6 : *ubi quemquam forte dies urget extremus, ut ad verba paucissima, quibus tamen omnia continentur, credat, sacramentumque percipiat, ut si ex hac vita migraverit, liberatus exeat a reatu præteritorum omnium peccatorum.* Et ante S. Cyprianus : *Audientibus etiam*, inquit, ep. 13. *Si qui periculo præventi et in exitu constituti, vigilantia vestra ne desit.* Severus vero eis cum aliis Patribus in *Novatianum* aliosque Clinicos fuerat, qui præcrastinabant baptismum et quandoque ad finem usque vitæ differebant, in quos sæpe SS. Patres invehuntur atque inter alios S. Jo. Chrysostomus in Joan. e. c. t. VIII Opp., p. 104 et 147, multis vero in cap. i Act. hom 1, t. IX, pag. 11 seq. gravissi-

C Dni nri Jhu Xpi in frontem tuam pono. *Et in pectore similiter crucem fac dicendo* : Signum Salvatoris Dni nri Jhu Xpi in pectus tuum pono. *Deinde pone manum super caput infantis dicens hanc orationem.* Accipe signaculum crucis Christi tam in fronte quam in corde Sume fidem cœlestium præceptorum : talis esto moribus ut templum Dei esse jam possis. Ingressusque ecclesiam Dei evasisse te laqueos mortis

mum ob oculos ponit periculum, sic concludens p. 13 : *Quantum putatis me discruciaci, cum audio quempiam non initiatum obiisse; et cogito intolerabilia illa supplicia inevitabilemque cruciatum.* Hæc Constantinopoli gravius ingerenda regni optimatibus ipsisque imperatoribus censebat S. Pater exemplis præteritis incitatus; etsi S. Ambrosius in oratione funebri de obitu Valentiniani imp. mitius judicet de hoc pio principe, qui a S. Ambrosio baptizari desideraverat, sed antequam consequeretur, fuit interfectus Unde Mediolanenses sollicitos de ejus salute, solatus, *Audivi, inquit, vos, dolere, quod non accepit sacramenta baptismatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis est, nisi voluntas, nisi petitio? Atqui etiam dudum hoc votum habuit, ut antequam in Italiam venisset, initiaretur, et proxime baptizari a me velle significavit, etc.* Erant porro tunc canonibus præscripta tempora extra quæ excepto necessitatis articulo non licebat baptizari; contra vero, immutata disciplina, differri vetabatur baptismus ultra mensem in infantibus. Videatur Launois de priscis et solemnibus baptismi temporibus t. II Opp. p. II, p. 731.

D

lætus agnosce : horrese idola, respue simulacra, cole Deum Patrem omnipotentem et Jesum Christum Filium ejus, qui cum Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Alia.

Te deprecor, Domine, sancte Pater omnipotens æterne Deus, ut huic famulo tuo, qui in sæculi hujus nocte vagat incertus et dubius, viam veritatis et agnitionis tuæ jubeas demonstrare, quatinus reseratis oculis cordis sui te unum Deum Patrem in Filio et Filium in Patre cum sancto Spiritu recognoscat, atque istius confessionis fructum hic in futuro sæculo percipere mereatur. Per.

Alia.

Preces nostras, quæsumus, Dne, clementer exaudi et hunc electum tuum crucis Dominicæ ejus impressione cum signamus virtute custodi, ut magnitudinis tuæ rudimenta servans per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam pervenire mereatur. Per.

Alia.

Accipe signaculum Dei Patris et Filii et Spiritus sancti. *Mox autem ad eundem parvulum catechumenum, id est doctum faciendum, ista sequitur oratio.* Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, Pater Dni nri Jhu Xpi respicere dignare, etc.

Oremus. Exorcizo te, creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis, etc. *Expleta autem ista oratione interroget nomina singulorum et ponat de ipso sale in ore infantium ita dicendo : Accipe salem sapientiæ propitiatus in vitam æternam. Pax tibi.*

Benedictio post datum salis tam super masculos quam super feminas.

Oremus. Deus Patrum nostrorum, Deus universæ conditor veritatis, etc. *Hic iterum sacerdos faciens crucem in fronte infantum has sequentes statim dicat orationes. Ecce istam orationem super masculum.* Oremus. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus qui Moysi famulo tuo, etc. Ergo mal., etc.

Oratio super feminas simili modo crucem faciens in frontibus earum.

Oremus. Deus cæli, Deus terræ, Deus angelorum, Deus archangelorum, etc.

Repulso diabolo de utrisque masculis similiter et feminis.

Ergo, maledicte diabole, recognosce sententiam tuam, et da honorem Deo vivo et vero : da honorem Jhu Xpo Filio ejus et Spiritui sancto, et recede ab hoc (hac) famulo (famula) Dei, quia istum (istam) sibi Deus et Dominus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem, fontemque baptismatis dono vocare dignatus est per hoc signum

(2) Ostendimus supra aquam consecratam a fidelibus domum asportatam fuisse. Habes id in rubrica hujus ordinis baptismi. ejusmodi : *Hic aqua benedicta aspergatur super circumstantes, et quicumque velint, sumant extra ad spargendum, quo velint. Post hæc accipe chrisma cum vasculo et infunde illud in modum crucis super ipsam aquam baptismatis invicem miscens, etc.* Nempe ut in disquis. liturg. pag. 436, ex de Moleon itinere liturgico notavimus, aquam

A sanctæ crucis fronti ejus quod nos damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare.

Item super masculos.

Oremus. Audi, maledicte Salanas, adjuratus per nomen æterni Dei, et Salvatoris nostri Filii ejus cum tua viclus invidia tromens gemensque discede. Nihil tibi sit commune cum servo Dei jam cœlestia cogitante, renuntiaturo tibi a sæculo tuo, et beatæ immortalitati victuro. Da igitur honorem adveniendi Spiritui sancto, qui ex summa cœli arce descendens perlurbatis fraudibus tuis divino fonte purgatum pectus idem sanctificatum Deo templum et habitum perficiat, et ab omnibus penitus noxiis præteritorum criminum liberatas servus Dei gratias perenni Deo refert semper et benedicat nomen ejus sanctum in sæcula sæculorum. Amen. Ergo, maledicte, etc.

Oratio super feminas.

Oremus. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, etc.

Item oratio super masculum.

Oremus. Exorcizo te, immunde spiritus, etc.

Hæc oratio super feminas.

Oremus. Exorcizo te, immunde spiritus, per Patrem et Filium et spiritum sanctum, etc.

Item oratio unde supra statim dicenda.

Oremus. Æternam ac justissimam pietatem tuam deprecor, Domine, etc.

Hic post ista diaconus legat evangelium super infantes : Dominus vobiscum. Seq. sancti evangelii secundum Matthæum. In illo tempore obliti sunt Jesu parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jesus vero ait illis : Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire. Amen dico vobis, talium est regnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Post hæc autem sacerdos tenens manum super caput infantis silenter cantet symbolum, quod est Credo in Deum. et orationem Dominicam, quæ est Pater noster. His autem ita perlectis, hæc sequens oratio publice dicatur ad catechizandos infantes : Oremus. Nec te lateat, Satanas, imminere tibi pœnas, etc. Hic remitte salivam de ore tuo in primos digitos duos, id est pollicem et indicem, et sic apprehendens pinnulam dextræ auris dic : Effeta, quod est aperire. Et postmodum capiens nares infantum dic : In odorem suavitatis. Deinde retinens pinnulam sinistræ auris hæc dic : Tu autem effugare, diabole, approquinabit enim judicium Dei. Istis omnibus ita peractis ante ecclesiam jubeat presbyter parvulos fieri in ecclesiam.

Benedictio fontis (2).

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos.

Salvator mundi, adjuva nos.

Sancta virgo virginum.

ora pro nobis.

consecratam a fidelibus haustam antequam S. oleum misceretur, qui mos etiamnum in partibus nostris viget. Neque vero olim ut postea ac etiam nunc aquam semper conservatam per annum ad baptismum aliis quam statis diebus conferendum, argumento est præsens hic ordo baptizandi extra stata tempora, ut tamen consecratio aquæ baptismalis immediate præcedat.

Sancta Dei genitrix,
 Sca Maria,
 Sce Michahel,
 Sce Gabrihel,
 Sce Raphahel,
 Omnes sancti angeli et archangeli, orate pro nobis.
 Omnes sancti patriarchæ et prophetæ, orate.
 Sce Johannes Baptista, ora pro nobis.
 Sce Petre, ora pro nobis.
 Sce Paule, ora pro nobis.
 Sce Andrea, ora pro nobis.
 Sce Jacobe, ora pro nobis.
 Sce Johannes, ora pro nobis.
 Omnes sancti apostoli et evangelistæ, orate.
 Sce Stephane, ora pro nobis.
 Sce Line, ora pro nobis.
 Sce Clate, ora pro nobis.
 Sce Clemens, ora pro nobis.
 Sce Pancrati, ora pro nobis.
 Sce Ciriace, ora pro nobis.
 Sce Ferruci, ora pro nobis.
 Sce Albane II, ora pro nobis.
 Omnes sancti martyres, orate pro nobis.
 Sce Silvester, ora pro nobis.
 Sce Gregori, ora pro nobis.
 Sce Martine, ora pro nobis.
 Sce Remigi, ora pro nobis.
 Sce Benedicte, ora pro nobis.
 Omnes sancti confessores, orate pro nobis.
 Omnes sancti monachi et eremitæ, orate pro nobis.
 Sca Felicitas, ora pro nobis.
 Sca Perpetua, ora pro nobis.
 Sca Agatha, ora pro nobis.
 Sca Cæcilia, ora pro nobis.
 Sca Scholastica, ora pro nobis.
 Sca Margaretha, ora pro nobis.
 Omnes sanctæ virgines, orate pro nobis.
 Omnes sancti, orate pro nobis.
 Propitius esto, parce nobis, Domine.
 Propitius esto, libera nos, Domine.
 Ab omni malo libera nos, Domine.
 Ab ira tua libera nos, Domine.
 A morte perpetua libera nos, Domine.
 A clade et peste libera nos, Domine.
 Per nativitatem tuam libera nos, Domine.
 Per crucem et passionem tuam libera nos, Domine.
 Per resurrectionem et ascensionem tuam libera.
 Per adventum Spiritus sancti paracliti libera.
 In die iudicii, libera nos, Domine.
 Peccatores, te rogamus, audi nos.
 Ut pacem nobis dones, te rogamus, audi nos.
 Ut sanitatem nobis dones, te rogamus, audi nos.
 Ut fructum terræ nobis dones, te rogamus, audi nos.
 Ut aeris temperiem bonam nobis dones, te rogamus.
 Ut ecclesiam tuam conservare digneris, te rog.
 Ut regem nostrum cum plebe conservare digne-
 ris, te rogamus.
 Ut eis vitam et sanitatem atque victoriam dones, te.

A Ut exercitui christianorum salutem et sanitatem
 atque victoriam dones, te rogamus, audi nos.
 Ut fontem istum benedicere et consecrare digne-
 ris, te rogamus, audi nos.
 Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, parce nobis, D.
 Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, exaudi nos, D.
 Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
 Christe audi nos. Kyrie eleison. Christe eleison.
 Mox sacerdos dicens Dominus vobiscum, quod
 prius nunquam dicere debet, hanc sequentem orationem
 legat super fontem. Oremus. Omnipotens sempiternus
 Deus, adesto magnæ pietatis tuæ mysteriis, etc.
 Hanc deinceps benedictionem sacerdos canendo pre-
 ferat juxta canonicum auctoritatem. Dominus vobis-
 cum. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda habemus
 ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro.
 Dignum et justum est. Vere dignum et justum est,
 æquum et salutare. Nos tibi semper et ubique gra-
 tias agere, Domine sancto Pater omnipotens æterne
 Deus. Qui invisibili potentia sacramentorum tuorum
 mirabiliter operaris effectum, et licet nos tantis my-
 steriis exsequendis simus indigni, tu tamen gratiæ tuæ
 dona non deserens etiam ad nostras preces aures tuæ
 pietatis inclines. Deus cujus Spiritus super aquas
 inter ipsa mundi primordia ferebatur, etc. *Hic aquam
 manu tangat in modum crucis.* Qui hanc aquam re-
 generandis, etc. *Hic manu tangat ut supra.* Sit hæc
 sancta et innocens creatura libera ab omni impu-
 gnatoris incursum, et totius nequitie purgata discessu.
 Sit fons vivus, aqua regenerans, unda purificans, ut
 omnes hoc lavacro salutifero diluendi, operante in
 eis Spiritu sancto, perfectæ purgationis indulgentiam
 consequantur. Unde bene † dico te, creatura aquæ, per
 Deum vivum, per Deum sanctum, qui te in principio
 verbo separavit ab arida: qui te de paradiso manare,
*Hic aquam in quatuor manu divide ita † et in qua-
 tuor fluminibus, etc. Hic muta cantici vocem, quasi
 lectiones legas.* Hæc nobis præcepta, etc. *Hic pone
 cereum ardentem in aquam, et inclinato super fontem
 dic istum verbum,* Descendat in hanc plenitudinem
 fontis virtus Spiritus sancti. *Post hæc insuffla super fon-
 tem tribus vicibus in hunc modum* † et totam hujus
 aquæ substantiam regenerandi fecundent effectu.
*Hic sume cereum extra aquam, et ista quæ sequuntur,
 statim subinfer.* Hic omnium peccatorum maculæ de-
 leantur, etc. *Hic aqua benedicta aspergatur super cir-
 cumstantes et quicunque velint sumant extra asper-
 gendum quo velint.* *Post hæc accipe chrisma cum vas-
 culo, et funde illud in modum crucis super ipsam
 aquam baptismatis invicem miscens ita dicendo:* Infu-
 sio chrismatis Domini nostri Jesu Christi Paracliti,
 in nomine sanctæ Trinitatis. Amen. *Et alio modo:*
 In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti sanctifi-
 cetur et fecundetur fons iste. Amen. *Hoc autem fini-
 to præsententur infantes secundum ordinem ante sa-
 cerdotem, his namque in brachiis tenentibus, qui eos
 de baptismo suscepturi sunt. Et tum demum sa-
 cerdos singulos specialiter (3) prænominans interro-
 rumque in hujusmodi ordinibus baptizandi antiquis
 lingua Latina legitur. Abrenuntiatio hæc diaboli et*

(3) Desiderantur hic præmitti semper solitæ abrenun-
 tiationes Satanæ, ipsaque confessio fidei, ut ple-

get, sic firmiter symbolum in Deum habeant his verbis de credulitate. Ita : Credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem cœli et terræ? Et compater infra sic respondet. Credo. Item sacerdos. Credis et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, natum et passum. R. Credo. Sacerdos. Credis et in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam. R. Credo. Post talem vero parvulorum responsionem presbyter faciens crucem cum exorcizato oleo in pectore, et inter scapulas infantum, eos nominando, ita dicat : Et ego te linio oleo salutis in Xpo Ihu Dno nro in vitam æternam. Amen. *Eo autem ordine sic peracto presbyter accipiens infantes a parentibus eorum sicut justum est, et ab eis rogatus sub trina mersione primum masculos et postmodum feminas nominando baptizet his verbis. N. Vis baptizari. R. Volo. Baptizo te in nomine Patris. Et intinguit semel. Et Filii, Et inferat secundo. Et spiritus sancti. Et mergat tertio. Sed et hoc in modum crucis facere memento. Primum vero in orientalem plagam per infantem pedibus extensis in occidentalem plagam. Secundo in dexteram, quod est in australem plagam. Tertio, in sinistram, hoc est in aquilonarem partem. Cum autem infantes elevati fuerint a fonte, compater singulorum accipiens eos habeat intra cubam, pedibus infantis adhuc in aqua consistentibus donec presbyter chryisma requirens præferat, interim quoque ista dicente : Deus omnipotens Pater Dni nri Ihu Xpi, qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum. Hic presbyter faciens signum crucis cum chrysmate in vertice infantis, et eum nominans ita dicat : Ipse te linio chrysmate salutis in Xpo Ihu Dno nostro in vitam æternam. Amen. Post hæc ponens cappam super caput ejus et eum nominans sic dicat. Accipe vestem candidam sanctam et immaculatam quam præferas ante tribunal Christi in nomine sanctæ Trinitatis.*

fidei professio sæc. viii, lingua Theotisca adhibita primum a Luca Holstenio ex cod. Palatino est in lucem protracta, exstatque t. I, conc. German. p. 51, in hæc verba : « Forsachistu Diabolæ? et respons. Ec forsacho Diabolæ. En allum diabol gelde? Resp. End ec forsacho allum diabol galde. End allum Dioboles wercum? Resp. End ec forsacho allum Dioboles wercum, und wordum thuna eren de woden ende Saxnote, ende albam them unboldum, the hira genotas sint. Gelobistu in Got. almehtigan Fadaer. Resp. Ec gelobo in Got almabtigan Fadaer. Gelobistu in Christ Godes Suno? Resp. Ec gelobo in Christ Gotes Suno. Gelobistu in halogan Gast? Resp. Ec gelobo in halogon Gast. » Plura Eccardus suppeditat in *Catechesi sua Theotisca* § 43, præfat.

(4) Ita etiam habet apud Martenium t. I De rit. p. 203 ordo xiv monasterii *Gladhacensis*; videtur tamen mendum irrepsisse ac legendum *tempore etiam vespertinæ missæ*. Forte scribæ sequioris ævi ita textum mutarunt ignari notioris missæ antiquioris pro synaxi, aut collecta, ut t. I *Disquis.* iv, c. 1, ostendimus auctoritate inter alia conc. *Agathensis* an. 506, in quo can. 30 ita statuitur : *In conclusione matutinarum vel vespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dici, et plebem collecta oratione*

Amen. Tunc demum extrahatur infans foras cubulam et statim in illa die usque dum missa percelebratur quanti sint in ecclesia maneant. Post missam autem antequam sumant corpus et sanguinem Domini hæc orationes dicantur super infantes noviter christianos. Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, qui regenerasti famulum tuum ex aqua et Spiritu sancto, tribue ei continuam sanitatem, ad agnoscendam utilitatis tuæ veritatem. Per.

Alia.

Omnipotens sempiternus Deus, majestatem tuam supplices deprecamur, ut hunc famulum tuum digneris serenis aspectibus præsentare, et cui donasti baptismi sacramentum longævam tribuas sanitatem. *Post has autem orationes detur eis eucharistia ita dicendo. Corpus et sanguis Dni nri Ihu Xpi custodiat te in vitam æternam. Amen. Hoc autem expleto, revertantur in pace domum, et cottidie ab eodem die donec expleantur septem dies tempore etiam speratæ (4) missæ revisent ecclesiam.*

Explicit sacri ordo baptismatis.

Si autem infirmus infans venerit ad baptizandum, faciat super scriptum ordinem et æternam ac justissimam addit orationem. Medelam tuam deprecor, Domine sancte Pater, etc. Dicit symbolum et orationem Dominicam et catechizat eum. Nec te lateat, Satanas, imminere tibi pœnas, imminere tibi gehennam, imminere tibi diem judicii, diem supplicii, diem qui venturus est volut cibus ignis : in quo tibi atque universis angelis tuis veniet æternus interitus : quapropter diabolo, da honorem Deo vivo et vero et Jesu Christo Filio ejus qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem. In cujus nomine et virtute adjuro te, quicumque es immundus spiritus in hoc jacentis corpore constitutus, ut ex eas et recedas ab eo statque vas mundum ad advenientem jam nunc in se spiritum, sitque etiam templum Dei vivi, quem Deus et Dominus noster ad suam sanctam gratiam vocare dignatus est. Per. Et reliqua faciat sicut in isto

ad vesperam cum benedictione dimitti. Integra hac hebdomada paschali vespertinam celebratam fuisse synaxin ex conc. Mutisconensi an. 585 discimus, in quo can. 11 sancitum est de hebdomada paschali : Ut illis sanctissimis sex diebus nullus servile opus audeat facere, sed omnes simul coadunati hymnis paschalibus indulgentes, perseverationis nostræ præsertim quotidianis sacrificiis ostendamus, laudantes creatorem, et regeneratorem nostrum vespere, mane, et meridie. Altas synaxes seu sacrificia vespertina ex eodem concilio notavit Mabillonius De litt. Gall. lib. 1, c. 5, quæ can. 9, dicuntur ordine quadragesimali celebrari, atque in conc. Vasensi an. 529, can. 3, quadragesimales vocantur, quibus horam nonam vel decimam assignat conc. II Bracarense, can. 9. In concilio Aureliacensi III, c. 29 sancitur : Sacrificia vero matutina missarum, sive vespertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum usum spectet. Quæ qualiacunque sint, ad priorem certe censum pertinet, quod in eodem conc. can. 14, statuitur de missarum celebritate in præcipuis solemnitatibus, ut hora tertia missarum celebratio inchoetur, quo facilius intra horas competentes possint ad vespertina officia, id est vespertino tempore venire.

superiore ordine insertum est usque ad benedictionem fontis, et non dicit illam benedictionem majorem, sed istam ad succurrendum. Exaudi nos, omnipotens Deus, et in hujus aquæ substantiam tuam immisce virtutem, ut abluendi per eam et sanitatem simul et vitam mereantur æternam. Per.

Alia

Exorzizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in charitate Jesu Christi Filii ejus et Spiritus sancti. Exorzizo te, omnis virtus adversarii, omnis incursio Satanæ et omne fantasma eradicare et effugare ab hac creatura aquæ, ut fiat fons aquæ salientis in vitam æternam. Et qui ex ea baptizatus fuerit, fiat templum Dei vivi, et Spiritus sanctus habitet in eo in remissionem omnium peccatorum. Per.

Explicit liber baptismatis (5).

In celebri sacramentario Augiensis monasterii, quod servatum in bibl. Cæs. Vindob. Lambecius recenset, sequentem in modum legitur oratio ad baptizandum infirmum. Medelam tuam deprecor, Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui subvenis in periculis, qui temperas flagella, dum verberas; te ergo supplices deprecamur, ut hunc famulum tuum eruas ab hac valitudine, ut non prævaleat inimicus usque ad animæ temptationem: sicut in Job terminum ei pone, ne inimicus de anima ista sine redemptione baptismatis incipiat triumphare. Differ, Domine, exitum mortis, et spatium vitæ extende, releva quem perducas ad gratiam baptismi tui. Per. *Oratio aquæ ad baptizandum infirmum. Postquam eum catechizaveris benedicis aquam his verbis.* Exorzizo te, creatura aquæ, in nomine Dni nri Ihu Xpi Filii Dei et Spiritus sancti, si qua fantasma, si qua virtus inimici, si qua incursio diaboli, eradicare et effugare ab hac creatura aquæ ut fiat fons saliens in vitam æternam. Et cum baptizatus fuerit hic famulus Domini, fiat templum Dei vivi in remissionem omnium peccatorum, in nomine Dni nri Ihu Xpi, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Amen. *Baptizas et linis eum in cerebro. Et dicis: Ill. talis Baptizo te in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti. Postea tingis eum de chrismate in caput, et dicis orationem istam, Deus omnipotens, etc. Communicas et confirmas eum.*

ORDO CONFIRMATIONIS.

Cum autem infantes sublevati fuerint a fonte sint

(5) Alicubi simpliciter baptisterium seu ordo baptisterii vocatur. Carolus M. in capitulis de diversis rebus an. 789, c. 7 sic stabuit: *Ut audiant episcopi baptisterium presbyterorum, ut secundum Romanum morem baptizarent.*

(6) In ordine sacramenti confirmationis hic ut alibi promiscue infantes nominantur, etsi paulo ante de majoribus quoque sit sermo. Quod etiam de renatis fonte baptismatis valet, ut sint juxta II Petr. II, quasi modo geniti infantes. Veluti S. Zeno neophytos serm. I compellat: *Qui eratis ætate diversi, diversi natione, subito germani fratres, subito unigeniti emeristis infantes.* Et in invitatione 3 ad fontes, ad locum D. Petri alludit: *Eia, quid statis, fratres, vestram quos fidem genitalis unda concepit, per sacramenta jus parturit. Solemnis hymnus jam canitur ecce mox*

parati qui eos suscepturi sunt, cum lintets in manibus eorum et accipiunt ipsos a pontifice, et presbyteris vel diaconibus, qui eos baptizant. Pontifex vero regrediatur a fonte in sacrarium, habens ibi compositam sedem, vel in ecclesia ubi voluerit et sedeat in ea, ut cum vestiti fuerint infantes, confirmet eos. Induti vero ordinentur per ordinem sicut scripti sunt in circuitu. Infantes quidem in brachiis dextris teneantur, majores vero pedem donant super pedem dextrum patris sui. Pontifex vero veniens ad infantes (6), tenente archidiacono chrisma involutis scapulis et brachiis ex panno lineo elevata et composita manu super capita omnium del orationem super eos cum invocatione septiformis gratiæ Spiritus sancti Spiritus sanctus superveniat in vos et virtus Altissimi sine peccato custodiat vos. Omnipotens sempiternus Deus qui regenerare dignatus es hos famulos et famulas tuas ex aqua et Spiritu sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem Spiritum tuum paraclytum de caelis. Amen. Spiritum sapientiæ et pietatis. Amen. Spiritum sapientiæ et pietatis. Amen. Adimple eos Spiritu timoris tui, et consigna eos signo crucis Christi in vitam propitiatus æternam. Amen. P. *Oratione expleta interrogantibus diaconibus nomine singulorum pontifex uncto pollice in chrismate faciat crucem in singulorum frontibus ita dicendo: Confirmo te et signo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, Amen. Pax tibi. Et cum Spiritu tuo. Iterum confirmatis omnibus dicat hos versus.* Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum. Benedicat vobis Dominus ex Sion, ut videatis bona Hierusalem, omnibus diebus vitæ vestræ. Custodiat vos Dominus in timore suo sanctissimo, qui vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen. Pax vobiscum. Et cum Spiritu tuo. *Oratio.* Deus qui apostolis tuis sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti, respice propitius ad humilitatis nostræ famulatum et præsta, ut eorum corda quorum frontes sacro chrismate delinivimus idem Spiritus sanctus adveniens templum gloriæ tuæ dignanter inhabitando perficiat. Qui tecum. *Diaconus dicat.* Humiliate ad benedictionem. Deo gratias. Benedicat vos omnipotens Deus, qui cuncta ex nihilo creavit, et vobis in baptismo per Spiritum sanctum remissionem omnium tribuit peccatorum. Quique eundem Spiritum infantium jam dulcis vagitus auditur, ecce parientis uno die ventre clarissima turba procedit. Quæ verba Paul. Paciandi affert de sacris Christianorum balneis cap. 12, ad vulgarem eximendum errorem de loco quodam S. Isidori Hispal. de capitilavio, ac si solis infantibus id officium fuisset impensum lib. I De officiis. citaturque a Rhabano Mauro et anonymo sub nomine Alcuini vulgato. Est vero hic locus. *Vulgus autem hunc diem capitilavium vocat, quod in eo tunc est mos lavandi capita infantium qui ungenti sunt, ne observatione quadraginta dierum ad unctionem accederent.* Recte autem observat, quod si quadragesimali observatione capita baptizandorum sordida lavantur, multo magis in adultis, qui ad jejunia pares erant, id evenire debuisset.

tum sanctum in igneis linguis dedit discipulis, ipsius illustratione corda vestra perlustret, atque in suum amorem jugiter accendat. Amen. Quatinus ejus dono a cunctis vitiis amundati, ipsiusque opitulatione ab omnibus adversitatibus defensi, templum ejus effici mereamus. Quod ipse præstare dignetur.

Ex Cod. San-Blas. sæc. IX.

Ad confirmandum pueros; Episcopus dicat: Sit nomen Dni benedictum. Assistentes: Ex hoc nunc et usque in sæculum. Episc. Adjutorium nostrum in nomine Dni. Assistentes: qui fecit cælum et terram. Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerare dignatus est hunc famulum et famulam tuam ex aqua et Spiritu sancto: Quique dedisti ei remissionem omnium peccatorum, immitte in eis septiformem Spiritum tuum sanctum Paraclitum de celis. Amen. Spiritum sapientie et intellectus. Amen. Spiritum consilii et fortitudinis. Amen. Spiritum scientie et pietatis. Amen. Adimple eos Spiritu timoris tui, et consigna ei signo crucis Christi in vitam propiciatus eternam. Per Christum Dnm nrm. Tunc inquisito uniuscujusque nomine, et intincto pollice in chrismate, faciat crucem in fronte cujuslibet eorum dicens: Consigno te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Omnibus itaque cum sancto chrismate signatis dicat: Pax tecum. Et cum spiritu tuo. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Benedicat vos Dominus ex Syon! et videatis bona in Jerusalem, omnibus diebus vite vestre. Gloria Patri etc. Pax tecum. Et cum spiritu tuo. Oremus, Deus, qui apostolis tuis sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceterisque fidelibus tradendum esse voluisti: respice propicius ad humilitatis nostre famulatum, et presta, ut hujus cor, cujus frontem sacro chrismate delinivimus, et signo crucis designavimus. Item Spiritus sanctus adveniens

templum glorie sue dignanter inhabitando perficiat. Per Dnm nostrum. Circa istud officium notandum est, quod si episcopus propter passim et successive venientes, collectas prædictas lociens non possit dicere, quociens contingit homines singulariter confirmationem requirere, saltem in fine diei, id est post completorium eas dicere non obmittat.

(Ex cod. Vind. Th. 277, sæc. XII. vel XIII.)

Benedictiones super confirmatos.

Spiritus sanctus superveniat in vos, et virtus Altissimi sine peccato custodiat vos. Amen. Alia. Omnipotens sempiterne Deus, qui regnare etc. Et dicit episcopus Confirmo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Pax tecum et cum Spiritu tuo. Signum Xpi in vitam æternam. Amen. Pax tecum. Et cum Spiritu tuo. Deus qui apostolis tuis etc. Tunc pronunciat diac. Humiliate vos ad benedictionem. Deo gratias. Et episcopus det benedictionem. Omnipotens Deus, qui vos fecit aqua baptismatis renasci, ipse vos corroboret dono septiformi Spiritus paracliti: quia sic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum ut habeat regni cœlestis introitum. Amen. Alia. Benedicat vobis ex Sion, ut videatis bona Jerusalem omnibus diebus vitæ nostræ, et in omnibus sumatis scutum fidei, ut mereamini in castris æterni regis ascribi. Alia. Custodiatque vos timore sanctissimo sui, et tribuat vobis pacis unitatem, et contra omnes hostes victoriam triumphalem, ut signaculum fidei, quod tenetis, usque in finem impollutum custodiatis. Amen. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. Benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus sancti descend. Benedictio item super confirmatos. Benedicat vos etc. ut supra. Alia. Benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus sancti. Et pax Domini sit semper vobiscum. Et cum spiritu tuo. Ite in pace. Deo gratias.

JUDICIUM POENITENTIS

(Ex antiquissimo Alemanniæ sacramentario Rhenaug. ann. M. circ.)

Diversarum (8) culparum diversitatem facit penitentiarum; nam et corporum medici diversa medicamenta generibus componunt; aliter enim vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredi-

(7) Sic inscribitur ordo confirmationis cum hodierno ritu fere conveniens, iis conformiter, quæ antiquissimus ex Latinis Patribus Tertullianus in libro de baptis. c. 8, de hoc sacramento luculenter explicat. Ed. Martenius porro lib. I. De auct. eccl. rit. c. 2, art. 4, inter varios confirmationis ritus cum etiam qui hic habetur humiliandi se ad benedictionem affert ex sacramentario *Moysacensi*, etc. In Pontificali Romano hodieque præscribitur § 9. *Nullus confirmatus discedet, nisi benedictione accepta, quam pontifex post omnium confirmationem dabit. Quod passim negligitur.*

nes (9) curant. Ita igitur et spirituales medici diversis curationum generibus animarum vulnera, morbum culpas, dolores, egritudines, infirmitates sanare debent (10). Sed quia hec paucorum sunt, ad

(8) Præfatio hæc integra habetur in collectione antiqua canonum poenit. (apud Martenium Thesaur. nov. anecd. t. IV, col. 53) cum inscriptione: *Incipit de diversis malis: unde codicis nostri errata corrigere licet. Ac quidem statim initio legendum: Diversitas culparum.*

(9) l. c. additur: *aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones.*

(10) In lib. poenit. ex scrin. Eccl. Rom. apud Canisium t. II, p. 129, ed. Basnag. ita legimus: « Ita et spirituales medici, diversis curationum generibus animarum vulnera curare debent. Sed quia hæc